

«Согласовано»
на заседании МО
Протокол № 1
«28» августа 2023 г.

«Рассмотрено»
на заседании научно-
методического совета
Протокол № 1
«28» августа 2023 г.

УТВЕРЖДАЮ
директор ГБОУ
«СОШ № 13 г.Назрань»
Инаркиева Ф.И.
Приказ № 159-у
от «30» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

адаптированная для индивидуального надомного обучения

по предмету «Родной (ингушский) язык»

Уровень общего образования – **основное общее образование (5-9 классы)**

Класс – **6 класс**

Количество часов – **1 час в неделю (34 ч. в год)**

Рабочая программа по предмету «Родной (ингушский) язык» для 6 классов составлена в соответствии с требованиями Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования, примерной программы изучения дисциплины на базовом уровне, рекомендованной Министерством образования и науки РФ, с учетом примерной программы базисного учебного плана для индивидуального надомного обучения по предмету «Родной (ингушский) язык» для 6 классов.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт доккхий декхараш. Керттерча даькъе уж да хьалкхувш йоаг1а т1ехье эздел долаш, г1улакхаца, нахаца товш, 1имерза, ший моттиг д1алаца ховш, Даьхе а, кьам а, дезал а лоарх1аш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьаькьахьа кьахьегаш, дийша, 1илман лардаш 1омаяь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дег1адоаг1а 1илма, техника, культура дег1адарца. Царга хьежжа хила беза дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам ч1оаг1баро д1адех хьехархошкара дешархой теркам т1абахийта дезар – дукхаг1а долча даькъе шоашка уйла яйтар, 1илман лардаш тошкаш болх байтар, 1омадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт 1омабар, грамматика хар боккха лоарх1ам болаш да дешархой кхетам дег1абоалабара, х1ана аьлча, мотт 1омабарца кхетаю мета хозал, из б1аьхий хилар, кхыча кьамий мотт а дикаг1а кхетабу бераша, цар культура йовза а новкьостал ду. Дешархошта д1ахьехар хила деза уж кхетаргболаш, ц1енача, аттача меттала, 1омадаьчох ма хулла дукхаг1а дукхаг1а пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьакьоастадеш, цунна теркам т1абохийташ, грамматически бокьонаш в1аши юсташ бе беза ший болх.

Наьна метта урокаш т1а дешархоша г1алг1ай метта грамматически лардаш 1омаю, кьамаьл шаьрдара балхаш а ду.

Пхелаг1ча классе доладу грамматически дакьа – морфологи 1омае, из болх д1ахьо ялхлаг1чеи ворх1лаг1чеи классашка. Из раздел я кьамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех 1омадаьр к1оаргдеш, шердеш. Кьамаьла доакьош 1омадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Барх1лаг1ча ийслаг1ча классашка синтаксиси стилистики 1омаю. Цу даькъе дешархой дика кхеташ хила беза предложенешта юкьерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика 1омаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард,чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс, уж яздара бокьонаш; кьамаьла доакьош, цар нийсаяздара бокьонаш;

предложений тайпаш, предложене маьженаш, предложений чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад, из малаг1а кьамаьла дакьа да, иш.кх.д1.

Ийслаг1ча классе чоалхане карара предложенеш 1омаеча хана дешархой кхетабе беза предложенешка керттераяри карараяри кьоастае ховргдолаш, царна юкьера бувзам тахка могоаргдолаш.

Пунктуации 1омаеш дешархой теркам т1абахийта беза предложене интонацена, оаз лаьг1луча ноаг1а йолча хана сецара хьарак доаг1аш хул. Цхьайолча моттигашка интонаци теркальяр – хиланза даргдоацарех да, х1ана аьлча, из

теркалъ ца йича, малагла хьарак оттаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркалъярца увттаду предложенин кхоачалуча тладам, хаттара е айдара хьарак.

Синтаксиса лемаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика длакхетабе, хлана аьлча, интонации хувцаро предложенена малан а сецара хьаракаш а хувца тарлу. Керттера къамаьла доакьош лемадара хьехархоcho длакхетаде деза бераш цар синтаксически лоархламах.

Дешархой къамаьла культура лакхьари лемадаьчун навькаш деглайоалаяри хила деза хлара урока. Из болх длахь тайп-тайпара упражненеш кхоачашьярца. Упражненеша новкъостал ду лемаь бокьонаш члоагъе, орфографически а пунктуационни говзал члоагъе, грамматически материал дикагла кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаьл шаьрдеш дешархой теркам тлабахийта беза хьехархоcho сочиненеш, изложенеш язьйара, говзамеча текста тохкам бе лемабара.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца лемаде деза хьехархоcho бераш, шоаш бувцаш бола мотт блахий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаьл деча хана а йоазув деш а глалаташ дергдоацаш. Хлара уроках, кердачох хоам беш, хьалха лемадаьр дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха лемадаьчунца бувзам а беш.

Хлара классе шу дладолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха лемадаьр кердаккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзаденна къамаьл шаьрдара болх бизза длабахьа беза.

Глалгай мотт хьехара глулакх доаггача тайпара хьехархоcho длахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш лемабеча кхьча къамий метай бокьонаш йовза атта хургда.

Глалгай метта белха программ.

1) 8 класса грамматика белха программа оттаяьй федеральни компонента паччахьалкхен стандарта юкьера дешара программа юкьарлен образоване глалгай метта авторски программа юкьера школа 5-9 классашка И.А.Оздоеви Р.А.Оздоеви редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахьата шераи 2 сахьата клираи лаьрхла.

Авторски программа къоастаяьй Глалгайчен дешара министерства къоабальярца.

Метанпредметни
Регулятивни УУД

- Хъехархочунца дешара тIадуллар оттаде, урока лерхIамга хъежжса. Деша дешара лерхIамашка хъежжса.
 - Массанеца цхъана урока план оттае ха, произведени чулоацам хъабувцара план оттае ха. Планага хъежжса беи бола болх тахкар, баъча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.
 - ЗIамигача тообаца е шинне цхъана болх беи, кердача темах ховр а, де ховр а хъакъоастадар. Урок йодаи беча балхах раъза хилар е ца хилар дIаяздар, лакхача говзала тIакхуви хилар хъахъокхар.
 - Ше баъча балха раъза хилар е ца хилар дешархочо ший лоIамагIа хъаалар, урока карах ца доалача хIама теркам бар, из тоадара болх бе лерхIам дагалацар.
- Познавательни УУД.**
- Текста тохкам бе ха, хъехархочо хаттараица новкъостал а деш. Деша къайла маIан ха, из тахка.
 - Произведенеш шоайла йиста, вIаишкаоттае, юкъарадар а тарадоацар а хъаоалаи.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е или дакъаца, е суртаца, е кицаца

- Произведени турпалхочо дечун бахъан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доагIа масалаи доаладе, даържа дувзаденна къамаъл де.
- ГIалгIай фaългаи кхоллара лерхIам ха, цар лу пайда, цар лерхIам ха.
 - Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературни Iилман кхетам балара текстаи санна.
 - Кхоллама навикаи хъахъокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаи, проектни тIадуллари кхоачаидеи.
 - Дешаидар кхетаде, дийшар лоаца таблица чу а схема чу а дIаязде ха.
- Коммуникативни УУД.**
- Дувцара къамаъл оттаде, урока болх беи кадай хила, хаттараи тела. Диалог, тоабх болх беи дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар чIоагIаидеи, кхычарца къамаъл де хар.
 - Темага хъежжса 5-6 предложенех дувзаденна къамаъл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгIа ха, къовсама юкъе дакъа лаца.
 - Произведени урпалхочо даъчун мах бе, эди дешаица къамаъл де.
 - Кхыча дешархой урока баъча балха мах бе ха, оттаяъча критереица.
 - Барт бара кийча хилар хъахъокхар, къовсам, дов е цатоам дIабаккхара тайп-тайпара вариациеи йоалае ха.
 - Боккхийчарца къамаъл деш, книжкаи, дошлоргаи, энциклопедии дешаи кердадар, пайдабар леа.
 - Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъар, проекта темага хъежжса, слайдаица хъежжса темах лаъца лоаца дувца.

Личности.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкъера безама керттера хъал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, вIаи новкъостал деш хилар)
- Ше ваьнна моттиг хови хила, ше малагIа этносаца лоархIаи ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаъл дар.
- Кхыйола култураи а, къамаи а долга хови хилар, дикагIа довзачарех хъадувца ха, култураца е динаца шоай култура е дина тарахетари хъаала хар (нохчий, татарай, Iарбий, сирийцаи, кх. дI. а).
- Юкъа а ца лелхаи, кхычунга ладувгIа ха, ший уйла сатийна дIаалар, тайп-тайпара аргументаи а йоалаеи. Дешархой вIаи къовсам балара бахъанаи ха.
- ЦагIа а классе а книжкаи дешара тIакхуви хилар хъахъокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъар.
- Йоазонхой кхолламах ха безам болаи хилар хъахъокхар, шийна эггара чIоагIагIа безачар цIераи яха хар, безара бахъан а хъаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаи болга хар.
 -Ишколе вахара бокьонаи йовзар, цар дешархочоа лун айда малагIа ба хар. Дикача дешархочун масалаи доаладе йийшаца произведени юкьера.
 - Сага новкъостал доацаи ше болх бе хови хила, ше даьчох жоп дала дезалга хови хила.
 -Поэтически деша хозал хови хила, йоазонхочо дешаица сурт дулаи доаладаь дешаи хьалаха хови хила. Хозахийта дешаи а эпитети а шоай къамаьла юкьедоаладар.
 -Эздедаца дар доацар хови хила, литературни турналхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаи хьаювцаха, гIулакхаца дар доацар къоастаде ха.
 - Дешаи а яз деш а нийса вагIараи бIаргий са толха ца дараи йоагIа бокьонаи хови хила. КIаьдвалар дIадоаккхаи е еза упражненеи йовзаи, уж еи хила. Саг унахцIена хилара бокьонаи цIагIа а накъайоалаи лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

- дешархо къаман гIулакхаи эздеаи тIакхийна хилар;
- дезала вахар довзаш хилар;
- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;
- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга хови хилар;
- дешархочун оамалаи, декхараи кхийна хилар: урока, урокал араха а.

ГIалгIай метто, эрсий метто санна, метта Iилман дакъа а ший маIанна а йоккха моттиг дIалоац. Цун дешарца а кхетамца а бераи кхедара доккха практически маIан да. Наьна метто юкьелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца Iимерза а, эздIа хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаи.

Тахан латтача хьале гIалгIай мотт Iомабара, цу метта йоазув де хара Iалаьмате йоаккха терко е еза къаьстта ишколо. ХIанзарча зама бераша Iалаьмате дукха бувцаи лелабу эрсий мотт. ЦIагIа а ара а бераша шоай наьна метта къамаьл кIезига ду. ГIалгIай мотт бувцачар а къамаьла юкье дукха эрсий дешаи леладу, цудухьа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Ишттача хьале тIехь тIайоагIача хана гIалгIай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухьа ишкола хьалха латта декхар да гIалгIай метта дешари йоазуви дешархошта Iомадар, безам тIабахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. КIира сахьатий боарам дукха беце а дешархоша мотт Iомабергба, хьехархоша из безаргболча тайпара дIахьехе. Цу тIа йоазув де гIалгIай метта хала а дац, хIана аьлча, гIалгIай абата тIа дукхагIадола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта Iомаде IотIакхета алапаш да: I, аь, гI, кх, къ, кI, пI, тI, хь, хI, цI, чI, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хьехархочо боккха теркам тIабахийта беза дешаи дIаоалаи яздеи йолча башхалонашта. Иштта боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хьаалара, хIана аьлча, бери яздеча хана ше харцахьа дои дIааларга хьежжа гIалатаи а деш яздергда. Из болх I классе денз ца хаддаи бе беза, йоазув нийса хургдолаи.

Календарно-тематически план граматика,6-г1а класс.

№	Урока тема	Ц1аг1ара болх	Ха		
1	Наъна меттах дола дош.	§ 1, упр.№ 3	4.09		
2	Предложене маъженаш. Яржанзеи яържаи предложенеш.	§ 3-4, упр.№ 14	11.09		
3	Тохкама диктант.	Упр.№ 22	18.09		
	Лексика.				
4	Омонимаш. Синонимаш. Антонимаш.	§8, упр.№ 31	19.09		
5	Бокъонца дола г1алг1ай дешаши т1айца дешаши.	§10, упр.№ 37	26.09.		
6	Къаъна дешаши керда дешаши. Даиман цхъана лела дешаш.	§11-12, упр.№ 45	9.10		
7	Дешхълхенаш нийса язъяр.	§14, упр.№ 55	16.10		
8	Чоалханеи лоацдаъ чоалханеи дешаш.	§18, упр.№ 70	30.10		
	Морфологи				
9	Ц1ердош, цун лоарх1ам, грамматически белгалонаш.	§19, упр.№ 74	6.11		
10	Ц1ердешай легараш.	§ 20, упр.№ 108	7.11		
11	Ц1ердешай кертера суффиксаш язъяра бокъонаш. Дацардош ца ц1ердешашца нийса яздар.	§21, упр.№ 112	13.11		

	Белгалдош.				
12	Мишталли, относителний, т1аозареибелгалдешаш.	§26-30, упр.№ 143	28.11		
13	Белгалдешай морфологически тохкам.	§36, упр.№ 162	5.12		
14	Тохкама диктант.	УПР.№ 164	11.12		
	Таърахъдош.		12.12		
15	Ло1амеи ло1амзеи таърахъдешаш.	§38, упр.№ 172	19.12		
16	Арг1ан таърахъдешаш	§40, упр.№ 181	26.12		
17	Таърахъдешаш нийса яздар.	§41, упр.№ 190	9.01		
18	Таърахъдешай морфологически тохкам.	§42, упр.№ 192	16.01		
	Ц1ерметтдош.				
19	Йовхъий ц1ерметтдешаш.	§44, упр.№ 198	23.01		
20	Т1аозареи т1аозара- т1адерзареи ц1ерметтдешаш.	§46, упр.№ 210	30.01		
21	Гойтара ц1ерметтдешаш.	§47, упр.№ 212	12.02		
22	Къоастама ц1ерметтдешаш.	§49, упр.№ 218	19.02		
23	Къоастамза ц1ерметтдешаш.	§50, упр.№ 221	20.02		
24	Тохкама диктант.	§43-51 кердаяха	27.02		
25	Ц1ерметтдешай морфологически тохкам.	§52, «Са Даъхе» яхаш корта болаш дувцар оттаде.	4.03		

	Хандош				
26	Хандеша белгалза форма.	§53, упр.№ 232	11.03		
27	Кхычунга доалеи ца доалеи хандешаш.	§55, упр.№ 242	19.03		
28	Хандеша соттамаш.	§56, упр.№ 244	1.04		
29	Хандешай спряжени.	§58, упр.№ 250	8.04		
30	Г1он хандешаши цар спряжени.	§59, упр.№ 254	16.02		
31	Хандешашца дацардешаши дацара белгалонаши нийса язъяр.	§61, упр.№ 260	23.04		
32	Хандеша морфологически тохкам.	§63, упр.№ 264	6.05		
33	Тохкама диктант. Кердадаккхар.	Хандош кердадаккха	7.05		
34	Дерригача шера 1омадаър кердадаккхар.	Упр.№ 271, 280, 292	11-12.05		

классов.